

Več majhnih Slovencev ali Hrvatov ali Srbovtoda, manj majhnih Albancev, Bosancev!

Da bo prišlo v začetku devetdesetih v Sloveniji do žolčnih razprav o splavu, je lahko zaznal že pred nekaj časa vsak pozornejši opazovalec, tudi tisti, ki ni sledil razvoju v cerkvi in ni vedel za notranjecerkveno kampanjo, ki je tekla po Sloveniji ob predvajanju filma Nemi krik. Do odpiranja tega »vprašanja« namreč nikakor ni pripeljala samo diskusija v cerkvi in sedanji nastop krščanskih demokratov v javnosti, temveč je to predvsem proizvod slovenske nacionalne enotnosti. Obstajala sta vsaj dva indikatorja, ki sta nakazovala ta razvoj:

1 Najpoprej že nekaj let stara diskusija in močno medijsko sproducirano vprašanje o zmanjševanju števila rojstev v Sloveniji, ki pa ju na začetku niso nikdar eksplicitno povezovali s tezo, da je preveliko število splavov krivec za tako »stanje«. To diskusijo so inicirali nekateri zlasti partijsko orientirani demografi in prva javna razprava s to temo je bila tudi organizirana pri Marksističnem centru ZKS. Vprašanje populacijske politike pa je bilo pred približno dvema letoma eno redkih vprašanj, glede katerega je obstajal konsenz med tako različnimi usmeritvami, kot so npr. slovenska partija, slovenska »nacionalna« opozicija, srbska partija itd. Najbolj preprosto je ta konsenz mogoče ubesediti takole (če rečem z besedami novinarke revije Danas, Tanje Torbarine in Slavenke Drakulić): Jugoslavija potrebuje več majhnih Slovencev ali Hrvatov ali Srbov, toda manj malih Albancev,

Bosancev... Govor demografov je bil seveda previdno zagrenjen v katastrofične projekcije o izumiranju narodov in po posledicah prevelikega števila nekaterih projekcij izhajala, pa se je imenovala »uravnotežena demografska rast«. Ze takrat pa so obstajali trije tokovi, ki so zagovarjali različne poti za »reševanje« tega vprašanja: represivno usmerjena, ki je zagovarjala posege z vsemi sredstvi; t. i. nerepresivno usmerjena, ki je predlagala »mehke« rešitve (t. i. pozitivno demografsko politiko); in tretja, ki je izrazito dvomila o kakršnihkoli rezultatih demografskih politik, tako represivnih kot »pozitivnih«, in ki je premeščala poudarke na vprašanja višje kvalitete življenja, boljšega standarda posameznika (to je bilo na diskusiji na Marksističnem centru CK ZKS leta 1987 stališče Katje Boh, ene izmed redkih opaznih žensk v današnji Slovenski opoziciji – kakšno stališče zastopa danes, ne vemo).

2 Drugi indikator se je nanašal na simbolno raven razvoja posredovanja med partijo na oblasti in izoblikujočo se opozicijo v Sloveniji: tudi tukaj je prišlo do določene-

ga »minimalnega« konsenza, ki je bil podoben konsenzu ob sprejetju Zdravljice za slovensko himno. Ogroženost slovenske nacije »od zunaj« se najbolje manifestira v tisti kritici Zdravljice, ki govori o Slovenkah, in jim določa mesto v slovenski skupnosti: Naj sinov zarod nov iz vas bo strah sovražnikov!

V vsej tej diskusiji je kot kategorija žensk nastopala seveda »rodovitna« skupina žensk, s katero se demografska znanost ukvarja, v časopisih, od Dela do Naše žene, pa smo lahko že v letu 1987 brali bombastične naslove: **Dva otroka sta premalo, Slovencev vse manj. Ali bomo kot narod izumrli?**... Nekateri so celo že prej pod pretvezo populacijske politike zahtevali, na primer, stanovanja za mlade, boljši položaj mladih družin...

Evropska vprašanja?

Ob nenehnem zavzemanju za Evropo, ki je postalo krilatica vseh starih in novih političnih subjektov v tem prostoru, pa je v večini razprav in v poudarkih manjkala komponenta, ki je visoko na prioriteten listi vseh evropskih par-

tij, če ni trenutno kar tema števila ena: namreč vprašanje enakosti žensk, kvotiranja, programov za podpiranje žensk, zaposlovanja žensk, zakonodaje, ki bi omogočila tako očetom kot materam, da posvetijo več časa svojim otrokom, vprašanje nadzornih organov v političnih strukturah pa tudi v podjetjih, ki onemogočajo diskriminacijo žensk...

To vprašanje ne samo da ni bilo postavljeno, temveč so ga poskušali (in, kot kaže, tudi uspeli) stlačiti v isti koš s prizadevanji za povečanje števila majhnih Slovencev. Postavili so enačaj med populacijsko politiko in družinsko politiko ter žensko politiko (o tej zadnji se sploh ni bilo diskusije; še več: populacijsko politiko – in tega po mojem mnenju ni nikjer v demokratičnih državah – so pripeljali v neposredno zvezo s svobodnim odločanjem o rojstvih kot človekovo pravico. V to izenačenje pa so (zavestno ali pa brez velikega razmišljanja) privolili vsi pretendenti na oblast v »postkomunistični eri«. In to je bilo stanje, v katerem je lahko točka kristalizacije pozicij postala diskusija o splavu. Napihjenost, s katero to vprašanje poskušajo obravnavati, kaže predvsem na to, da so vsi pretendenti

na oblast začutili mobilizacijski potencial, ki se skriva v njem, in obenem noviteto, saj so vsa ostala vprašanja, od slovenske neodvisnosti, do pridruževanja Evropi že obrabljena in ljudje z njimi zasičeni. Toda koga s tem vprašanjem mobilizirati? Ženske? Mlade? Katolike? Najverjetneje, kajti gre za domnevno najbolj apolitični segment družbe. Kaj lahko ta mobilizacija prinese? Tega ne ve nihče, ravno zato se nekateri vprašanja bojijo, medtem ko drugi mislijo, da jim v predvolilnem boju lahko koristi. Popolnoma jasno je tudi, da so ob tem vprašanju tudi najbolj apolitične ženske začele spremljati diskusije na predvolilni sceni.

Ženska politika

Tisti, ki jim sintagma ženska politika nikakor ne gre v račun, naj pomislijo npr. na sintagmo, kakršna je emigrantska politika (ali tujska politika – ki pri nas, kako simptomatično, tudi ne obstaja!), s katero je ženska politika zagotovo povezana. Gre za tisto sfero urejanja zadev, ki sicer spadajo v področje družbenega, tudi zasebnega, vendar pa ne tudi intimnega. Ženska politika je, če rečemo z drugo, pri nas ravno tako neznano sintagma, podpiranje žensk, omogočanje žensk (Frauenförderung v nemščini),

da bi svojo enakost pred zakonom lahko tudi realizirale. Gre torej za sklop ukrepov, ki ustvarjajo podlago za enakost, ki je v samostojnosti in v zagotavljanju javnega prostora, v katerem lahko posameznice tekmujejo kot enake in s sebi enakimi. Ne gre za nobeno »boljšo« politiko, ki bi jo ustvarjale ženske, temveč za to, da so lahko v njej udeležene kot enake. Kar je ravno nasprotno od prevladujočega mišljenja, ki ga zastopajo nekateri kot argument za večjo udeležbo žensk v politiki.

vpliv. Razcep med komunisti in demosom tudi ni tako velik, kakor bi ga nekateri radi videli, kajti obstaja temeljni konsenz, ki je v naslednjem: Slovenke rojevajo premalo otrok. Razlika je samo v strategiji, kako jih pripraviti, da bi rojevale več.

Nevarnost razcepa?

Produciranje domnevnega razcepa »slovenskega prostora« ima neko drugo vlogo: vsaj po mojem mnenju je »splav« geslo, ki prikriva ravno odstotnost razprave o nekem tako pomembnem vprašanju, kot je ženska politika. Logika, ki v tej razpravi kar sama žene naprej, ni tako usodna v dejanski možnosti za prepoved legalnega splava, kot v tem, da vzpostavlja situacijo, v kateri bodo vsi pozabili na »marginalne probleme« socialne politike, zaposlovalne politike, učinkov trga in drugačnega delovnega časa na vsakdanje življenje žensk, kajti ko »bomo od-

stranili to veliko nevarnost« prepovedi splava, si bodo »vsi od-dahnili zadovoljni, da so »nas« rešili pred to nevarnostjo, in si umili roke. In natanko to vlogo ima (zavedno ali nezavedno) vsaka kampanja proti splavu in vsaka kampanja proti kampanji proti splavu.

Vprašanje splava je zato samo mašilo, prek katerega bodo demontirane kompletne zakonske ureditve, ki so danes za ženske relativno ugodne. Ta demontaža pa se dogaja počasi in vztrajno in nevidno za vrati izvršnega sveta, v različnih komisijah, v določanju cen vrtecev, delovnega časa, v zasnovah za sklepanje kolektivnih pogodb, ki jih bi naj podpisovali uradni sindikati za vse zaposlene, v šolskem sistemu itd. Vprašanje splava prikriva, da se v ledeni gori, katere vrh je, skriva vprašanje temeljne strate-

gije razvoja te družbe, ki vsekakor nikdar ni le vprašanje »uvedbe trga in vstopa v Evropo«, pač pa predvsem načina, kako bo politični in socialni prostor strukturiran. Ena od variant, kako potegniti državico Slovenijo iz nezavidljivega položaja, je vsekakor tista, ki probleme, ki jih prinašata nezaposlenost in socialna beda, »preprosto« prepusti »družinskemu« reševanju, torej tistim, ki se po mnenju nekaterih morajo počutiti odgovorne za družinsko sfero in preživetje.

Ženska politika? Nikdar slišali!

Odvzeti ženskam (ekonomsko) samostojnost, ki je ob relativno ugodni zakonodaji pravzaprav največji dosežek socializma (morda celo edina točka, v kateri je socializem dal kakšen rezultat), je seveda korak proč od Evrope, ki ima tudi že na ravni evropskega parlamenta nekatere jasne zahteve do posameznih držav glede položaja žensk. Seveda za odvzemanje ekonomske in siceršnje samostojnosti niso potrebni odkriti represivni ukrepi, dovolj so malo bolj premišljeni davki, težje dostopni ali dražji vrtci, delovni čas vrtecev, ki je drugačen kot delovni čas zaposlenih, drugačen porodniški dopust itd. Že to lahko zadostuje, da bodo ženske vztrajale v zvezah, ki so za njih sicer lahko nevzdržne. Namesto avtonomnih posameznikov in posameznic lahko tudi taka »soft« varianta socialne, družinske in zaposlovalne politike ustvari delne državljanke, namesto vsestranskih pogojev za večjo politično enakost žensk pa drugorazredne državljane, katerih edina naloga je skrbeti, za reprodukcijo naroda (česar seveda v nobenem primeru ne počnejo, ker svojih otrok ne rodijo zato, da bi ustvarjale narodno vojsko).

Vsi tisti, ki mečejo v isti koš populacijsko in družinsko politiko, ne da bi o ženski politiki sploh resno spregovorili, se oddaljujejo od Evrope.

Ministrstvo za ženske

Prav zaradi tega je pravzaprav dobro, da se je vprašanje splava postavilo že pred volitvami. Njegova resnica so namreč stališča starih ali na novo nastalih političnih strank zvez o tem, kakšni bodo njihovi pozitivni programi v vseh tistih sferah politike, ki bi lahko vplivale na situacijo žensk – torej ne odgovor na vprašanje, na kakšen način proizvesti več majhnih Slovencev ali kako pomagati družinam, temveč vprašanje, ki sprašuje po politiki, ki zadeva situacijo posameznic, državljanek te države in možnosti realizacije njihovih pravic. Moderne države imajo v ta namen ministrstva za ženske (kar je v Jugoslaviji poudarjala prejšnji teden tragično preminula sociologinja in raziskovalka ženskih gibanj Lidija Sklewicky), ločena od družinskih politik, podobne zahteve pa se postavljajo tudi v državah, ki se otresajo komunistične preteklosti. Medtem ko je v Zahodnem Berlinu in Kasslu polovica ali več članov mestnega senata žensk, ko nekatere od najmočnejših zahodnonemških delniških družb vpeljujejo kvoté in ko v Vzhodni Nemčiji Neodvisna ženska zveza sodelujej pri pogajanjih na okrogli mizi, poskušajo v Sloveniji tako stare kot nove stranke in partije ta vprašanja kar se da potlačiti kot smešna ali ta trenutek »nepomembna«, ali pa jih *pro forma* vključujejo v program, seveda izmaličena in tako diletantsko zastavljena, da se zdi, da niti tujih programov, po katerih se hočejo zgledovati, ne znajo prebrati.

Vlasta Jalušič